

dhig
ail

ceumannan 4

ceumannan 4
Ro-ràdh
Introduction

Fàilte gu Ceumannan 4 – an ceathramh leabhar ann an cùrsa do luchd-ionnsachaidh na Gàidhlig san àrd-sgoil. Tha prìomh amasan a’ chùrsa seo mar a bha anns na trì leabhraichean roimhe – sgilean Gàidhlig nan sgoilearan a thoirt air adhart ann an dòigh far a bheil an obair tlachdmhor, tarraingeach agus feumail dhaibh. Thathar an dùil gum bi sgoilearan nas deònaiche cumail orra le Gàidhlig gus an ruigear fileantachd sa chànan agus gun tuigear gu bheil feum air a’ Ghàidhlig airson conaltradh a dhèanamh ann an diofar shuidheachaidhean taobh a-muigh na sgoile – aig an obair, san dachaigh agus ann an conaltradh pearsanta san fharsaingeachd. Tha cruth a’ chùrsa stèidhichte air a’ Churraicealam airson Sàr-mhathais agus Ìre Nàiseanta 5.

Modalan an Leabhair

Tha ceithir modalan ann an **Ceumannan 4**, air am briseadh sìos nan aonadan. Tha naoi aonadan san leabhar uile gu lèir agus tha ceangal eadar na h-aonadan a th’ anns gach modal.

Modal	Aonad	Cuspair
1	1	Mi fhìn is mo theaghlach
	2	Anns an sgoil
	3	Fàilte air an dùthaich
2	1	An ceann mo chosnaidh
	2	An obair a bhios agam
3	1	Latha sa bhaile
	2	A-mach gu biadh
4	1	A’ cur saor-làithean air dòigh
	2	Air falbh air saor-làithean

Gheibhear clàr mionaideach de mhodalan, aonadan, cuspairean, cultar agus cànan ann am Pàipear-taic 1 Ceumannan 4 – Structar a’ Chùrsa.

Tha Ceumannan 4 a' leantainn an aon structair ri Ceumannan 1-3. A bharrachd air na modalan agus na h-aonadan fhèin, tha earrannan feumail eile ann. Anns gach aonad gheibhear:

- **Faclan is abairtean** Liostaichean de dh'fhaclan ùra aig deireadh gach modail.
- **Sùil air ais** Obair a bharrachd a bhios a' daingneachadh nam puingean as cudromaiche a thog ceann san aonad.
- **Cultar** Thathar a' moladh sa **Churraicealam airson Sàr-mhathais agus Ìre Nàiseanta 5** gum feum sgoilearan barrachd sùim a chur sa chultar aca fhèin agus tha leasan ann an cultar air am filleadh a-steach dhan chùrsa, mar a bha ann an Ceumannan 1, 2 agus 3. Bha e follaiseach gun do chòrd na h-earrannan seo gu h-àraid ri tidsearan agus sgoilearan. Aig deireadh gach aonaid, gheibhear earrann a tha a' dèiligeadh ri cuspair cultarach le cothroman ann airson obair leudachaidh agus obair rannsachaidh. Tha tidsearan làn di-beathte cur ri seo ann an dòigh sam bith a chithear iomchaidh. Aig deireadh a' phàipeir seo, gheibhear fiosrachadh air ceanglaichean a dh'fhaodadh a bhith feumail ann an rannsachadh. Anns na h-earrannan **Faigh fios**, thathar a' moladh gun dèan na sgoilearan beagan rannsachaidh air an eadar-lìon, ann an leabharlann no sa choimhearsnachd fhèin agus bidh cothroman labhairt/taisbeanadh an cois seo.

Anns gach modal gheibhear:

- **Ceum air cheum** Liosta den obair a chaidh a choileanadh – cothrom beachdachadh air an ìre aig a bheil gach sgoilear agus far am faighear fiosrachadh a tha a dhìth.
- **Ceum a bharrachd** Eacarsaichean eile, mar as trice le beagan a bharrachd susbaint annta dha na sgoilearan as adhartaiche.

Stuth a bharrachd

Aig cùl an leabhair tha **facclair mòr** – Gàidhlig gu Beurla agus Beurla gu Gàidhlig. Gheibhear am facclair cuideachd air-loidhne far an cluinnear gach facal/abairt air fhuaimneachadh ann an Gàidhlig. Tha seo gu h-àraid feumail do na sgoilearan aig an taigh agus bhiodh e feumail nan cuireadh tidsearan seachad beagan ùine a' sealltainn nan goireasan air-loidhne do na sgoilearan.

Ceumannan cànan – Tha earrann shònraichte aig cùl an leabhair a tha a' dèiligeadh ann am barrachd doimhneachd ris na puingean cànan sa chùrsa le cothroman eacarsaichean a dhèanamh air gach puing.

Notaichean an Tidseir – Tha iad seo cuideachd air-loidhne. An seo, gheibhear stiùireadh mun chùrsa, na h-earrannan èisteachd, geamannan cànan agus freagairtean. Gabhaidh rud sam bith a tha air-loidhne a chur suas air bòrd eadar-ghnìomhach sa chlas. Dh'fhaodadh sin a bhith gu feum nuair a bhios an clas ag obrachadh còmhla air gèam no air puing cànan ùr.

Ceumannan air-loidhne – An seo gheibhear measgachadh de stuth a bharrachd a bhios gu feum don chùrsa. Gabhaidh cuid de na duilleagan a luchdachadh a-nuas Thathar an dùil

ceangal sòisealta a dhèanamh eadar sgoiltean gus am faigh na sgoilearan cothrom conaltradh a dhèanamh ri luchd-ionnsachaidh na Gàidhlig aig an aon aois riutha fhèin ann an sgoiltean air feadh na dùthcha. Bhiodh cothrom an seo cuideachd filmichean, dealbhan, òrain agus fiosrachadh a chumail air duilleag-dachaigh gach sgoileir. Do sgoiltean aig a bheil an goireas GLOW, gabhaidh am buidheann 'Ceumannan' a chleachdadh.

Gheibh gach sgoil laidhseans bliadhna *Comic Life* (prògram airson dealbhan-èibhinn a dhèanamh) a bhios gu feum sna clasaichean Gàidhlig air fad. Leig fios gu oifis@storlann.co.uk agus thèid sin a chur air dòigh don sgoil.

Ìre Nàiseanta 5

Chaidh an cùrsa a stèidheachadh air a' **Churraicealam airson Sàr-mhathais** agus tha an obair a' coileanadh builean ionnsachaidh **Ìre Nàiseanta 5**.

Chaidh an cùrsa a chruthachadh le cothroman do sgoilearan a bhith ag obair ann an diofar dhòighean agus airson dùbhlann a thoirt do sgoilearan aig gach ìre obrach. Bu chòir do na sgoilearan gach stoidhle ionnsachaidh a chur gu feum airson gach buil a choileanadh.

Tha e air leth cudromach gum faigh na sgoilearan fhèin cothrom taghadh a dhèanamh air dè na pìosan obrach a nì iad no dè an sgil a chleachdar airson na pìosan a dhèanamh. Mar eisimpleir, faodar taghadh a dhèanamh eadar èisteachd no leughadh agus labhairt no sgrìobhadh aig amannan, agus cha bhithear an dùil gun dèan gach sgoilear gach pìos obrach. Faodar taghadh a dhèanamh an dà chuid a thaobh toil agus comais. Chan eilear a' sùileachadh gun obraich sgoilear sam bith tron h-uile eacarsaich ann an aonad sam bith.

Tha cothroman aig na sgoilearan a bhith ag ionnsachadh ann an diofar dhòighean – ag obair leotha fhèin, ann an càraid, ann am buidheann agus mar chlas slàn. Bu chòir dleastanas a bhith air na sgoilearan fhèin airson na tha iad ag ionnsachadh. Bheir an leabhar agus làrach Cheumannan seachad taic airson an t-amas seo a choileanadh bhon a tha na h-uiread de ghoireasan ann airson a bhith a' rannsachadh, airson faclan a lorg dhaibh fhèin, airson fuaim facail a dhearbhadh agus airson obair leudachaidh.

Thathar a' moladh gun tèid sgoilearan an sàs san ionnsachadh aca fhèin, le goireasan feumail air-loidhne agus san leabhar. Tha eacarsaichean ann a bhios a' toirt orra smaoineachadh air a' chànan a tha iad ag ionnsachadh agus na dòighean a thathar a' cleachdadh airson sin a dhèanamh. Thathar a' moladh gum biodh cuid de na h-eacarsaichean san leabhar cuideachd freagarrach mar obair-dachaigh.

Tha cultar na phàirt shònraichte anns a' chùrsa Nàiseanta 5 agus tha iomadh cothrom aig na sgoilearan a dhol an sàs ann an diofar chuspairean an seo agus rannsachadh/taisbeanadh a dhèanamh orra san dòigh aca fhèin. Feumaidh sgoilearan taisbeanadh-labhairt a dhèanamh air cuspair a thagh iad fhèin mar phàirt de mheasadh a' chùrsa aig Ìre Nàiseanta 5 agus tha cothroman gu leòr ann an Ceumannan 4 na sgilean sin adhartachadh. Chaidh oidhirp a dhèanamh cuid de ghnàthasan-cainnt agus abairtean Gàidhlig fhilleadh a-steach dhan chùrsa. Mar as trice, togaidh sgoilearan a leithid gu math luath. A thuilleadh air sin, 's ann anns na pìosan cultair mar as trice a gheibhear measgachadh de fhiosrachadh/obair a tha co-cheangailte ri builean bho roinnean eile den churraicealam (me Slàinte agus Sunnd, Cuspairean sòisealta, Teicneòlasan agus eile). Tha gach cuspair a' bualadh air na ceithir prìomhachasan ann an Ìre Nàiseanta 5 – Comann-sòisealta, Ionnsachadh, Comas air obair agus Cultar. Tha clàr de na prìomhachasan sin an cois a' phàipeir seo.

ICT ann an Ceumannan 4

Tha ICT air a mholadh tron chùrsa, agus aig amannan sònraichte tha e riatanach gun tèid ICT a chleachdadh. Dhèanadh e feum rùm coimpiutaireachd no banca de choimpiutairean a chur an gnìomh nuair a tha an clas air fad an sàs ann an gnìomh ICT. An uair sin, tha obair aig a h-uile duine ri dhèanamh agus chan eil leisgeul aig duine a bhith na thàmh. Tha cothroman sa chùrsa filmichean a thogail de dhealbhan-cluiche, òraidean agus òrain sa chlas far am faic na sgoilearan mar a chaidh dhaibh agus dè ghabhadh dèanamh a thaobh leasachaidhean air an cuid obrach.

Bu chòir ICT a bhith air a chleachdadh gu cunbhalach ann an clasaichean Gàidhlig mar a thathar a' moladh sa **Churraicealam airson Sàr-mhathais**. Tha gu leòr de chothroman an seo eadar earrannan èisteachd air-loidhne, rannsachadh air an eadar-lìon, geamaichean air-loidhne, faclair air-loidhne agus conaltradh sòisealta eadar sgoiltean (nuair a thig sin gu buil). Gheibh na sgoilearan cothrom a dhol an sàs ann an teicneòlas agus ann am beagan fealla-dhà fhad 's a tha iad ag obair air cànan ùr a' chùrsa aig an aon àm. Tha seo cuideachd a' ciallachadh gum biodh cothrom aig sgoilearan obair a dhèanamh aig an taigh tron stuth air-loidhne aig www.storlann.co.uk/ceumannan/leabhar4

Tha an cùrsa mothachail air an dleastanas a th' air gach roinn san àrd-sgoil airson àireamhachd agus litearrachd a thoirt air adhart agus tha iad seo air am filleadh a-steach dha na h-eacarsaichean sa chùrsa.

Cleas mholaidhean eile sa **Churraicealam airson Sàr-mhathais**, chan fheumar Ceumannan no obair sam bith na lùib a chumail airson aon chlas a-mhàin. 'S math dh'fhaodte gum biodh cuid de na h-eacarsaichean, na pròiseactan, na geamannan agus na h-òrain gu feum ann an clasaichean eile (fileantaich nam measg).

Molaidhean Teagaisg

Chaidh Ceumannan 4 a sgrìobhadh gu sònraichte do sgoilearan a tha air Ceumannan 1, 2 agus 3 a rannsachadh mar-thà. Ach, dh'fhaodadh pìosan sònraichte den leabhar a bhith gu feum do chlasaichean eile nach robh an sàs roimhe ann an Ceumannan. Tha seo suas ris an tidsear fhèin.

Le cùrsa mar seo, tha e nas fhasa dòighean-teagaisg AiFL a chur an gnìomh – ag obair mar chlas airson amasan an leasain a thoirt dhaibh agus taisbeanadh a dhèanamh air na puingean ùra agus air faclan cudromach aig toiseach gnothaich. Thathar a' moladh gum bi an clas air a thoirt còmhla a-rithist aig deireadh an leasain airson dèanamh cinnteach gu bheil sgoilearan air na prìomh phuingean a thogail agus gu bheil iad an comas na puingean sin a mhìneachadh. Tha geamannan cànan an-còmhnaidh feumail ann an clas Gàidhlig oir gheibhear cothrom faclan agus cànan ùr a chleachdadh gun fhiosta. Ann am Pàipear-taic 2, gheibhear liosta de chuid a dh'fhaodadh a bhith gu feum agus molaidhean air càite sa chùrsa am biodh iad iomchaidh.

Aig deireadh gach aonaid, tha cothrom ann do sgoilearan sùil a thoirt air liosta de phrìomh phuingean an aonaid gus dearbhadh gu bheil air an togail. Tha seo aca ann am barrachd doimhneachd aig deireadh gach modail far am faodar targaidean ionnsachaidh a chur ro gach sgoilear fa leth. 'S e goireas feumail a tha seo don tidsear cuideachd oir faodar measadh labhairt a dhèanamh air sgoilearan a' cleachdadh na liosta aig deireadh gach modail.

Tha obair ann do sgoilearan aig gach ìre comais. Far a bheil duilgheadasan sònraichte aig

sgoilearan, thathar a' moladh gun lean iad orra tro na modalan a' dèanamh eacarsaichean a fhreagras air an comas. **Chan eilear a' sùileachadh gun dèan a h-uile sgoilear a h-uile pìos obrach.**

Anns na h-earrannan èisteachd, tha gach ceist air leth air trag/faidhle-fuaim eadar-dhealaichte. Mar sin, chan fheum sgoilear no tidsear tilleadh gu toiseach earrainn nuair a tha pìos fiosrachaidh a dhìth. Gheibhear àireamh gach trag san riochd sgrìobhte de na h-earrannan èisteachd. Thathar a' moladh gum biodh lethbhreac de na h-earrannan èisteachd ann an riochd sgrìobhte air beulaibh an tidseir nuair a tha an clas air fad ag obair air earrannan èisteachd. Ann an Ceumannan 1 gu 3, bha e feumail do thidsearan na h-earrannan èisteachd air-loidhne a luchdachadh a-nuas air eagal is gun robh trioblaidean ann leis an eadar-lìon. Tha an aon chothrom ann seo a dhèanamh le earrannan èisteachd Cheumannan 4.

Tha earrann bhidiothan a' nochdadh tron chùrsa agus gheibhear iad sin cuideachd air làrach-lìn Cheumannan 4.

Ged a tha measadh deireadh cùrsa ann airson Ìre Nàiseanta 5, chan eil measadh foirmeil an cois a' chùrsa seo, ged a dh'fhaodar feadhainn de na pìosan-obrach a chleachdadh airson sin a dhèanamh. Tha cothroman gu leòr ann measadh neo-fhoirmeil a dhèanamh ge-tà, agus cothroman aig na sgoilearan a bhith a' meas a chèile agus a bhith gam meas fhèin cuideachd.

Chan eil e gu diofar dè na tha ann de ghoireasan, 's e an tidsear fhathast prìomh ghoireas a' chùrsa agus feumaidh e/i a dhol an sàs ann an obair a' chlas fad an t-siubhail. Bidh buaidh aig tidsear èifeachdach air clas, ge b' e dè na goireasan a tha rim faighinn. Feumaidh an tidsear cothroman a thoirt dha na sgoilearan Gàidhlig a chluinntinn agus a bhruidhinn agus tha àrainn Ghàidhlig air leth cudromach do luchd-ionnsachaidh na Gàidhlig. Thathar a' moladh gun tèid coimhearsnachd Ghàidhlig a stèidheachadh san roinn agus, nan gabhadh a dhèanamh, san sgoil. Tha e cudromach gum bi obair nan sgoilearan air na ballachan, agus gum bi postairean, leabhraichean, irisean agus sanasan Gàidhlig gan cuartachadh.

Tha an leabhar aig cridhe a' chùrsa ach chan eilear idir a' moladh gur e sin an aon ghoireas a bu chòir do thidsearan a chleachdadh, gu h-àraid airson builean Ìre Nàiseanta 5 a choileanadh. Bhiodh e feumail cothroman a thoirt do sgoilearan a bhith a' coimhead agus ag èisteachd ri prògraman rèidio agus TBh, agus cuireadh a thoirt do dhaoine tighinn a bhruidhinn riutha san sgoil air diofar chuspairean, gus an tuig iad gu bheil Gàidhlig air a cleachdadh gu cunbhalach taobh a-muigh ballachan a' chlas. Nam biodh cothrom ann a dhol a choimhead air buidheann Ghàidhlig taobh a-muigh na sgoile, mar eisimpleir colaiste, stèisean rèidio no sgoil-àraich, bhiodh sin air leth feumail cuideachd.

Làraich-lìn fheumail

Modal 1 Aonad 1 Mi fhìn is mo theaghlach (**Cultar – Cinnidhean na h-Alba**)

www.seallam.com

www.genesreunited.co.uk

Modal 1 Aonad 2 Anns an Sgoil (**Cultar – Sgoil Chiùil na Gàidhealtachd**)

www.planitplus.com

www.ellonacademy.org.uk/faculties-depts/creativeandaestheticarts

www.musicplockton.org

Modal 1 Aonad 3 Fàilte air an dùthaich (**Cultar – Ceòl mun dùthaich**)

www.juliefowlis.com

www.manran.com

www.runrig.co.uk

www.feisean.org

www.bordnagaidhlig.org

www.albagames.co.uk

www.shga.co.uk

www.undiscoveredscotland.co.uk

www.eileandonancastle.com

www.shinty.com

www.skyecamanachd.com

www.visitscotland.co.uk

Modal 2 Aonad 1 An ceann mo chosnaidh (**Cultar – Obraichean oighreachdail**)

www.clanchiefs.org

www.bbc.co.uk/programmes/b007jdhn

www.spiritofscotlandpipeband.com/band-members/euan-maccrimmon

Modal 2 Aonad 2 An obair a bhios agam (**Cultar – Adhaircean Mòra air a' Chrodh a tha fad às**)

www.yourcareerguide.co.uk

www.skillsdevelopmentscotland.co.uk

www.smo.uhi.ac.uk

www.cnag.org/gd

Modal 3 Aonad 1 Latha sa bhaile (**Cultar – Ri Aghaidh na Creig**)

www.mountain.rescue.org.uk

Modal 3 Aonad 2 A-mach gu biadh (**Cultar – Clann-nighean an sgadain**)

www.stornowayhistoricalsociety.org.uk

www.angusmacleodarchive.org.uk

Modal 4 Aonad 1 A' cur saor-làithean air dòigh (**Cultar – A' cur air dòigh saor-laithean ann an Alba**)

www.visitscotland.com

Modal 4 Aonad 2 Air falbh air saor-làithean (**Cultar – Eilean a' Phrionnsa**)

http://en.wikipedia.org/wiki/Canadian_Gaelic

